

КОМИСИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ОБЩНОСТИ

Брюксел, 4.5.2007
COM(2007)233 окончателен

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ,
ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ, КОМИТЕТА
НА РЕГИОНИТЕ И ДО ЕВРОПЕЙСКАТА ЦЕНТРАЛНА БАНКА**

Въвеждането на еурото в Словения

1. ВЪВЕДЕНИЕ

След молбата на Словения от 2 март 2006 г. за оценка на степента на сближаване въз основа на член 122, параграф 2 ЕО, Комисията и Европейската централна банка (ЕЦБ) изготвиха своите съответни Доклади за степента на сближаване¹, проучващи дали страната е достигнала високо ниво на устойчива степен на сближаване особено по отношение на критериите за степен на сближаване от Маастрихт, описани в Договора. След предложение на Комисията от 16 май 2006 г., Съветът на 11 юли 2006 г. взе решение да отмени дерогацията на Словения. Освен това бе взето решение относно датата на приемане на еурото за Словения (1 януари 2007 г.), както и за курса на обмяна на националната валута спрямо еурото (239, 640 SIT за 1 EUR).

След това потвърждение относно влизането на Словения в Еурозоната, страната засили и приключи практическите си приготовления за смяна на валутата към еурото. Планът на Словения за смяната на валутата към еурото се основава на т.нар. сценарий за „Големия взрив”², при който еуробанкноти и монети се въвеждат в деня, от който е датата на приемането на еурото (в случая на Словения 1 януари 2007 г.). Периодът на двойно обращение, през който словенският толар и еурото са законни платежни средства, обхващаше времето от 1 януари до 14 януари 2007 г., след което еурото стана единственото законно платежно средство.

Макар Словения да беше облагодетелствана от редица благоприятни условия, нейната навременна и грижлива подготвителна дейност гарантира успешна смяна на валутата. Настоящото съобщение представя забележителни аспекти от смяната на валутата в страната, по-специално по отношение на замяната на парите в брой, преустройването на административните и финансови системи в обществените и частния сектор, развитията в цените (и възприемането им), свързани със смяната на валутата, както и общата оценка на гражданите по отношение на смяната на валутата към еурото. Накрая, настоящото съобщение извлича основните поуки за бъдещи смени на валутата.

2. БЪРЗОТО НАВЛИЗАНЕ НА ЕУРОТО В ЕЖЕДНЕВИЕТО НА СЛОВЕНЦИТЕ

Тъй като тяхната страна граничи с две страни от Еурозоната (Италия и Австрия), повечето словенски граждани бяха вече запознати с еурото доста преди то да стане тяхна национална валута. Резултати от проучвания в новите държави-членки³ показаха, че словенците са сред най-запознатите с еурото, тъй като 95 % от тях вече са виждали еуробанкноти (при средно 77 % за новите десет държави-членки), а 93 % от тях вече са виждали еуромонети (при средно 70 %). По подобен начин, много от тях са използвали еуробанкноти (80 %) или еуромонети (77 %). Доста преди 1 януари 2007 г. много словенски граждани и предприятия са притежавали известни суми в еуро в брой, или са откривали банкови сметки в еуро.

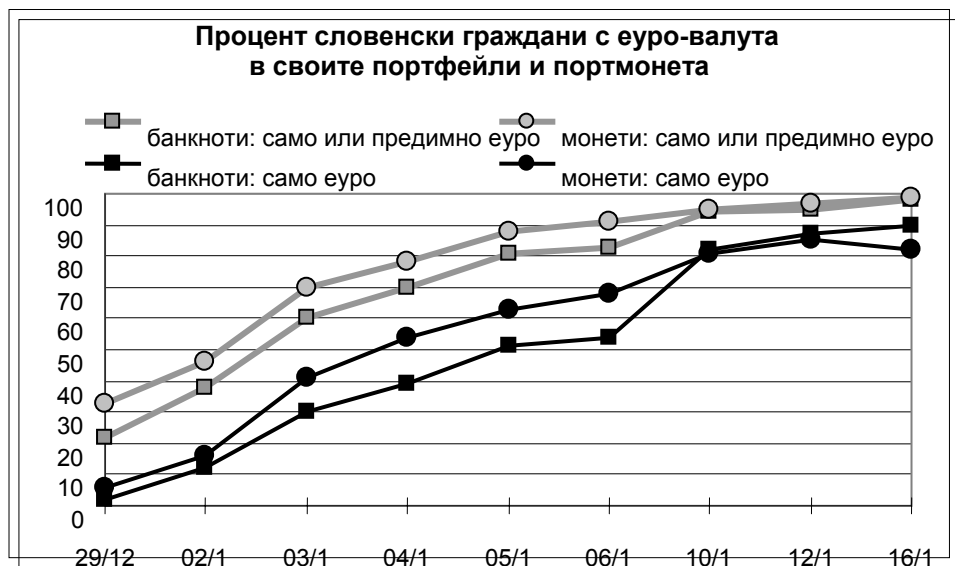
¹ COM(2006)224 от 16 май 2006 г. и Доклад за степента на сближаване на ЕЦБ от май 2006 г.

² Сегашните страни от Еурозоната въвеждат еурото съгласно сценария „Мадрид”, който включваше преходен период от три години, тъй като еурото стана тяхна валута през 1999 г. (2001 г. за Гърция), а еуробанкноти и монети се въвеждат едва през 2002 г.

³ Проучване на Комисията Флаш Еуробарометър 191, проведено през септември 2006 г.

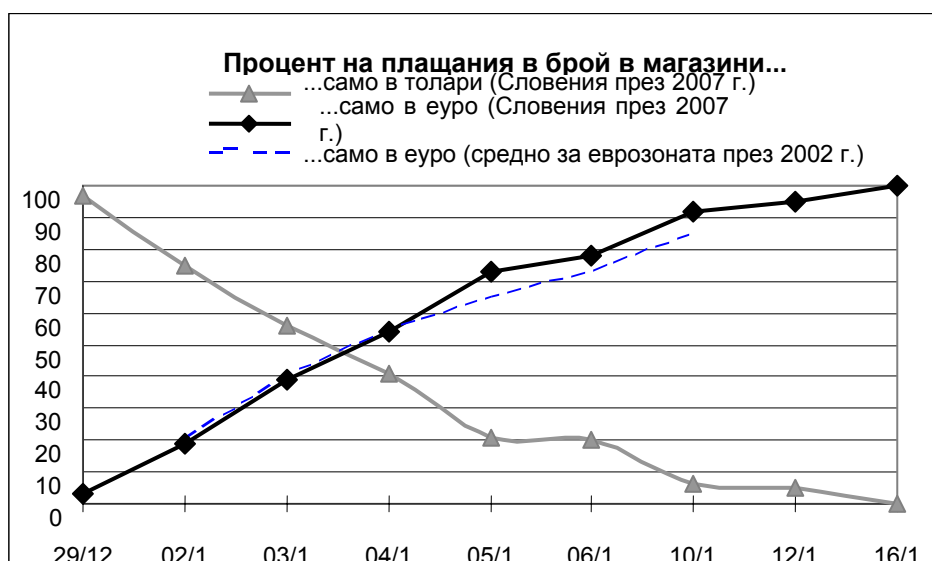
След като еурото стана законно парично средство на 1 януари 2007 г., относителният му дял в обращение бързо набра скорост, както е показано на Графика 1, базирана на резултатите от ежедневно телефонно проучване, организирано за Комисията сред извадка от словенското население, в което респондентите са молени да съобщава съдържанието на своите портфейли и портмонета. Още на 5 януари (вечерта), повече от половината респонденти са съобщили, че в своите портфейли и портмонета имат само еуробанкноти и монети.

Графика 1

Респондентите бяха помолени да съобщят и последните си операции за плащане в брой (виж Графика 2). На 4 януари 2007 г. повече от половината плащания в брой са били извършени в еуро. Делът на плащания в еуро е продължил да нараства рязко през следващите дни. Графика 2 допълнително илюстрира сходството на напредъка на еурото със средното наблюдавано развитие в Еурозоната по време на опита от първата вълна през 2002 г.

Графика 2

Макар Словения най-общо да беше облагодетелствана от благоприятни обстоятелства, успешното преминаване от толар към еуро определено трябва да се отдаде на качеството и навременността на практическите приготовления на страната за въвеждане на еурото, които са били започнати сериозно още преди януари 2005 г., когато е бил приет националният план за преминаване на страната⁴. Отделните елементи, които са допринесли за този успех, са допълнително анализирани в настоящото съобщение.

Смяната на валутата с еуро в Словения ясно потвърждава опита от първата вълна, че активните и навременни приготовления се възнаграждат. Добре подготвените страни биват възнаградени поради бързата им и гладка смяна на националната валута както и поради положителното възприемане от страна на гражданите им.

3. СМЯНАТА НА ПАРИТЕ В БРОЙ В СЛОВЕНИЯ

Смяната на парите в брой съставлява най-видимият елемент от националната смяна на валутата. На практика всички граждани и предприятия директно биват засегнати от тази операция. Нейният успех зависи много от ранното доставяне от страна на централната национална банка, т.е. преди датата на смяната на валутата с еуро (€-ден), на еуробанкноти и монети на банки и други финансови институции („предварително захранване”). На свой ред банките се стремят да гарантират, че предприятията, които извършват свързани с пари в брой операции, и по-специално търговци на дребно, разполагат с еуро в брой преди €-деня, особено за да са в състояние да връщат ресто изключително само в еуро и следователно да се намали обращението на традиционната валута. Докато се въвежда еурото в обращение, банките и търговците на дребно

⁴ Виж също Четвъртия доклад на Комисията относно практическите приготовления за бъдещото разширяване на Еврозоната (COM(2006)671 от 10 ноември 2006 г.).

същевременно трябва да се справят и с бързото връщане на пари в брой от традиционната валута.

3.1. Операции по предварително захранване и операции по последващо зареждане преди €-деня

Словенската банка получи общо 94,5 милиона банкноти с номинална стойност 2, 175.0 милиона EUR от Стратегическия резерв на Евросистемата⁵. Общо 296, 3 милиона EUR монети с номинална стойност 104, 0 милиона EUR бяха доставени от Монетния двор на Финландия⁶.

Операциите по предварително захранване на кредитни институции с еуромонети започна на 25 септември 2006 г., а с еуробанкноти - на 29 ноември 2006 г. Общо словенските банки получиха еуробанкноти на стойност 772 милиона EUR и 250 милиона монети (представляващи 84 милиона EUR) преди края на 2006 г.

Процесът на последващо захранване на търговци на дребно и други предприятия от страна на кредитни институции започна в течение на декември 2006 г. Процесът на последващо захранване представляваше 0, 9 % от стойността на общата сума за предварително захранване с еуробанкнотите, и 7, 4 % от стойността за монетите. Това включва доставката на първоначални пакети за фирмени клиенти, всеки на стойност 201 EUR, както и 450 000 минипакета (всеки на стойност 12, 52 EUR), съдържащи една или повече еуромонети с всякава деноминация, които бяха предоставени от банки на словенската общественост от 15 декември 2006 г. и се продадоха почти изцяло. Процесът на последващо захранване изигра относително скромна роля в сравнение със смяната на парите в брой през 2002 г. Независимо от този факт, много словенски предприятия и граждани се бяха сдобили или вече притежаваха суми в еуро в брой, събрани чрез други канали.

3.2. Периодът на двойно обращение

Словенските власти взеха решение периодът на двойно обращение да е колкото се може по-кратък. Първоначалният план, приет през януари 2005 г., предвиждаше период, ограничен до една седмица, макар че впоследствие, в по-късна версия на плана, беше удължен до две седмици. Това времетраене е значително по-кратко от периодите на двойно обращение, приложени през 2002 г., които бяха различни за всяка страна и често бяха удължавани с период до два месеца⁷.

Макар че търговските банки отвориха едва на 3 януари 2007 г., малък брой клонове на някои от тях отвориха (общо 52 в цялата страна) на 1 и 2 януари само за операции по смяна на валута. Освен това, Словенската банка отвори свой собствен офис за смяна.

⁵ Данни, свързани със смяна на валутата, бяха предоставени от Словенската банка и ЕЦБ.

⁶ Словения няма национален монетен двор и избра финландския монетен двор за доставчик на монети след процедура за обществена поръчка.

⁷ Периодът на двойно обращение продължава от 1 януари до 28 февруари 2002 г. в девет страни (Белгия, Гърция, Испания, Италия, Люксембург, Нидерландия, Австрия, Португалия, Финландия). Завършва на 9 февруари 2002 г. в Ирландия и на 17 февруари 2002 г. във Франция. Периодът се намалява до нула в Германия, макар че DEM може да се използва до 28 февруари 2002 г. съгласно съвместна декларация на асоциации на търговци на дребно и банкови асоциации.

Смяната на валутата при банкоматите премина бързо, тъй като две трети от 1500-те банкомата на страната бяха заредени с еуро на 1 януари 2007 г. в 4 ч., а повече от 93 % работеха изцяло с еуро до края на същия ден. Смяната на валутата на целия парк банкомати беше приключено на 3 януари. Скоростта на смяната на валутата при банкоматите като цяло е подобно на това, наблюдавано през 2002 г.

Независимо от това, ниският брой на транзакции през банкомати в първите дни на януари 2007 г., доста под средния размер на ежедневни транзакции, се отличава значително от опита на първата вълна през 2002 г., когато бяха регистрирани върхови натоварвания по отношение на ежедневните операции и стойността на изтеглени пари, тъй като гражданите масово се обърнаха към автоматите за пари, за да се сдобият с първите си еуробанкноти. Желанието на хората може отчасти да се обясни с любопитство да „открият“ новите еуробанкноти. Това любопитство на практика не съществуваше в Словения, тъй като населението като цяло бе запознато с еурото дълго преди страната да го приеме. Освен това данните, събрани чрез телефонно проучване на 29 декември 2006 г. (виж Графика 1) потвърждават, че значима част от населението е разполагало с еуро преди €-деня. Като цяло гражданите и предприятията не са изпитали никакви трудности в приемането на еурото, дори преди €-деня.

Смяната на валутата на мрежата от терминали за разплащане „на място“ (POS терминали) беше завършено в ранните часове на 1 януари 2007 г. Броят на POS операциите от 3 януари, когато магазините отвориха отново, до 6 януари бързо се върна до нормални нива.

Широката достъпност на еурото, както преди, така и след €-деня, допринесе много за плавността при смяната на валутата. Независимо от факта, че скоростта на смяната на валутата беше много сходна с опита от първата вълна през 2002 г., гражданите и предприятията имаха повече време и възможности да се сдобият с нужните суми в еуро.

Словенската смяна на валутата допълнително потвърди техническата осъществимост в кратък (двуседмичен) период на двойно обращение, който допринесе за свеждане до минимум на тежестта върху търговци на дребно и други икономически дейности.

3.3. Бързото връщане на стара валута

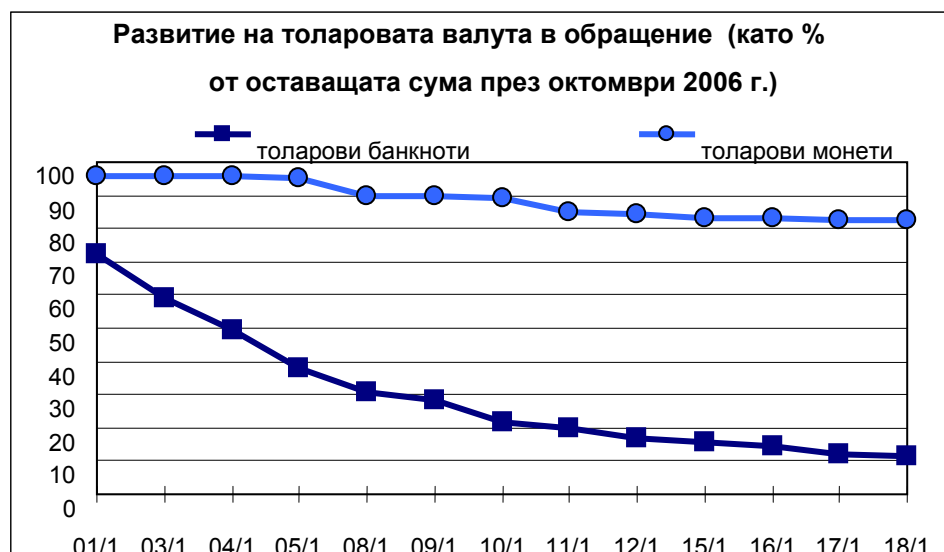
Връщането на толари в брой започна през ноември и декември 2006 г. (някои банки предлагаха на своите клиенти депозит в еуро в техните банкови сметки при обменния курс и без такси, считано от 1 декември 2006 г.). На 1 януари близо 28 %⁸ от общата останала стойност в толарови банкноти е била върната; стойността на толаровите монети е била все още незначителна в сравнение с общото обращение⁹.

⁸ Общата стойност на толарови банкноти в обращение на 31.12.2006 г. е била в размер на 149, 631 милиарда SIT (622.7 милиона EUR), представляващи 72, 1 % от средната стойност на толарови банкноти в обращение през октомври 2006 г. (207,039 милиарда SIT, отговарящи на 864.0 милиона EUR).

⁹ Общата стойност на толарови монети в обращение на 31.12.2006 г. е била в размер на 3,602 милиарда SIT (15.0 милиона EUR), представляващи 96.0% от средната стойност на толарови

Обратният поток на традиционна валута продължи при устойчиво темпо (виж Графика 1): повече от половината от оставащата стойност на толарови банкноти вече е била върната на 4 януари 2007 г. и повече от 80 % - на 11 януари 2007 г. В края на януари само 8, 5 % от толаровите банкноти са били все още в обращение. Това съвпада много благоприятно със ситуацията в Еурозоната през 2002 г., тъй като само 40 % от старите банкноти са били върнати до средата на януари и 70 % - до края на януари. Връщането на толарови монети беше много по-постепенно (виж Графика 1), тъй като 71, 5 % в края на януари все още са били в обращение.

Графика 3

Бързото връщане на традиционна валута, което причини сериозни затруднения по време на прехода от първата вълна през 2002 г., се извърши изключително бързо, особено по отношение на толарови банкноти.

Обмен на валута в брой без комисиона се още е бил възможен в банки до 1 март 2007 г. Впоследствие Словенската банка все още обменя без комисиона толарови банкноти за неограничен период, а толарови монети - до края на 2016 г.

Като пряка услуга към широката общественост и в съгласие с член 52 ЕСЦБ/ЕЦБ, националните централни банки от Еуросистемата са взели мерки да гарантират, че през първите два месеца от 2007 г. толаровите банкноти на стойност до 1 000 EUR за която и да било страна/транзакция в който и да било ден, ще се обменят в еуро при номинална стойност в поне едно място на националната им територия (подобно организиране беше осъществено при смяната на валутата през 2002 г.).

банкноти в обращение през октомври 2006 г. (3,752 милиарда SIT, отговарящи на 15.7 милиона EUR).

4. ПРЕУСТРОЙВАНЕТО НА ФИНАНСОВИ АДМИНИСТРАТИВНИ СИСТЕМИ

Приблизително 2, 3-те милиона банкови сметки на физически и на юридически лица бяха успешно преобразувани в еуро. През първите дни на януари много повече хора от обичайното използваха банкомати, за да се уверят в баланса на своите сметки в еуро.

Що се отнася до смяната на валутата на административни, финансови, счетоводни и други свързани системи, сценарият „Големият взрив“ изискваше много повече от сценария „Мадрид“, приложен при първата вълна. Тогава по-голямата част от обществената администрация и частни предприятия действително се възползва от тригодишен преходен период от 1999 г. и 2001 г. (една година в случая с Гърция), за да преобразуват тези системи в еуро. Тъй като сценарият „Големият взрив“ не предвижда такъв преходен период, от всички словенски администрации и предприятия се очакваше да извършват операции изключително само в толари до 31 декември 2006 г. и да превключат всичките си системи на еуро от 1 януари 2007 г.

Словенските предприятия и обществената администрация успешно се справиха с предизвикателството да се подготвят адекватно и навреме. Според информацията, събрана изследването на Флаш Еуробарометър 201а, извършено през февруари 2007 г.¹⁰, 31 % от словенските предприятия са започнали своите приготовления през първата половина на 2006 г. или по-рано, а 64 % са започнали след юни 2006 г. Над 94 % от словенските предприятия са потвърдили, че техните счетоводни, фактуриращи и разплащателни системи са напълно готови за превключване към еуро на 1 януари 2007 г. Не са били изпитани или докладвани никакви конкретни проблеми.

Смяната на валутата в Словения потвърждава уместността на подхода „Големият взрив“ за бъдещи кандидати, особено за по-малки страни. Тъй като еурото е достъпно от 2002 г. насам, този сценарий изглежда най-привлекателният за бъдещи кандидати за Еурозоната, най-вече поради своята опростеност по отношение на комуникация и информация.

5. РАЗВИТИЕ НА ЦЕНИТЕ

5.1. Наблюдение на цените по време на смяната на валутата

Двойното изписване на цените започна през март 2006 г. и ще продължи по закон до средата на 2007 г. Словенската асоциация на потребителите е наблюдавала цените (PriceWatch) и същевременно се е възползвала от постъпваща информация от страна на потребителите, тъй като е призовала обществеността да докладва значителни повишения на цените, подкрепени с пример за сравнение под формата на стари касови бележки и фактури (в толари) и нови сметки (в еуро). Всякакви резки повишения в цените, които са били потвърдени след проучване, са докладвани редовно на обществеността. Тази политика на докладване помага на потребителите незабавно да откриват повишения в цените и по този начин се допринася за ограничаване на възможни злоупотреби.

¹⁰ Виж http://ec.europa.eu/public_opinion/euro_en.htm за всички Еуробарометри относно еурото.

Освен това Словенската асоциация на потребителите подчерта, че цените на банкови услуги значително са нараснали през 2006 г. Асоциацията на потребителите твърди, че банките започнали още в началото на 2006 г. да увеличават цената на някои от своите услуги (например такси за теглене на пари от банкомат). Що се отнася до разплащателни услуги за потребители (управление на сметки, онлайн банкиране и др.), били са отчетени значителни повишения в цените между март и декември 2006 г. в определени банки, докато малките икономически субекти са се оплаквали от високи такси за парични депозити.

5.2. Развитие в цените между декември 2006 г. и февруари 2007 г.

Годишният процент според хармонизирания индекс на потребителски цени (ХИПЦ) за януари 2007 г. в Словения е бил 2,8 % срещу 3 % през декември 2006 г. Това показва понижаващ се месечен процент (-0,5 %), какъвто е бил случаят през последните няколко години през януари поради въздействието на сезонните разпродажби. Понижаването през януари 2007 г. е било малко по-голямо в сравнение с това, наблюдавано през същия месец на предходни години, главно в резултат от промените в цените на енергията, както докладва Статистическото бюро на Република Словения (СБРС). Годишният процент на инфлация според ХИПЦ допълнително се е понижил до 2,3 % през февруари 2007 г.

През януари 2007 г. СБРС издаде първия си анализ за въздействието на смяната на валутата спрямо цените през декември 2006 г. Били са наблюдавани някои необичайни повишения на цени в ресторанти, барове и кафенета, както и повишения на цените на някои други групи разходи (персонални услуги, услуги за обувки, ремонт на битови апарати, ремонтни услуги и транспортни услуги). През декември 2006 г. въздействието на необичайните повишения на цените в ресторанти, барове и кафенета е било изчислено на до 0,12 процентни пункта, с допълнително въздействие от 0,12 процентни пункта от други групи разходи. За януари 2007 г. СБРС е подчертало някои допълнителни необичайни повишения в цените за същите покупки и допълнително за услуги за отдих и спорт.

Въз основа на предварителната информация, докладвана от СБРС, Еуростат счита, че вероятното общо въздействие от смяната на валутата спрямо инфлацията при потребителските цени по време на и след периода на преминаване може да достигна 0,3 процентни пункта. Като се взема предвид понижаването на годишния процент на инфлация според ХИПЦ на всички стоки през януари 2007 г. до 2,8 % и последващото понижение през февруари 2007 г., този резултат показва също, че ефектите от смяната на валутата, макар и забележими, не изглеждат от такава величина, че да повлияят на инфлацията при потребителските цени, измерена от ХИПЦ на всички стоки¹¹. Словенският институт по макроикономически анализ и развитие също е извършил анализ на ефекта от смяната на валутата върху инфлацията. Предварителното му заключение е, че общият ефект върху инфлацията при потребителските цени е бил в размер на 0,24 процентни пункта.

Еуростат ще актуализира своите заключения по отношение на въздействието от смяната на валутата при нужда, когато се появи допълнителна информация.

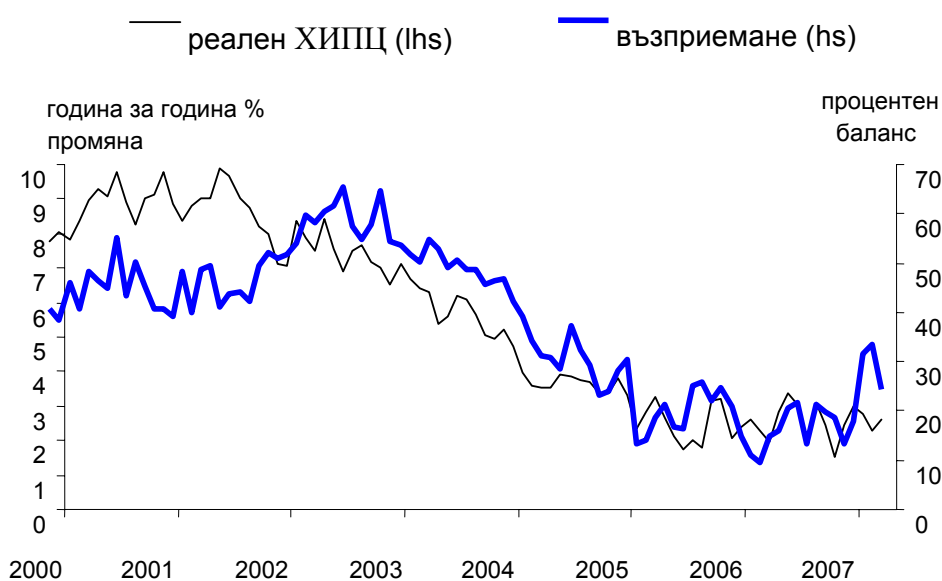
¹¹ Еуростат [News Release 69/2003 of 18/06/2003](#).

5.3. Възприемане на цените

Сходството с опита от първата вълна се отнася и за възприемането на цените, тъй като възприеманата инфлация в Словения видимо е нараснала през януари 2007 г. и в допълнение се е повишила леко през февруари (виж Графика 4), въпреки факта, че цените като цяло са се понижали през тези два месеца. Независимо от това, възприемането на инфлацията леко се е понижало през март. Макар че е твърде рано да се вадят заключения, този спад предполага, че засилените комуникационни усилия на словенските власти са ефективни.

Графика 4

Реална и възприемана инфлация в Словения

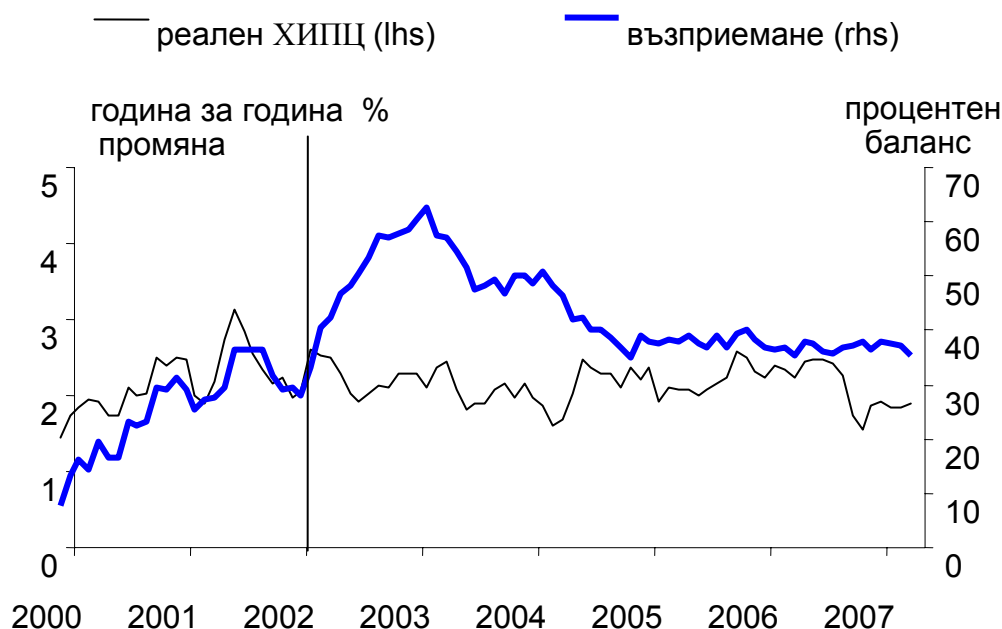

Източник: Еуростат

Ако резултатите за март се потвърдят от по-нататъшни данни, моделът в Словения може в крайна сметка да се окаже доста различен в сравнение с този, наблюдаван в Еурозоната, където възприеманата инфлация се повишаваше рязко и непрекъснато в продължение на почти цяла година след въвеждането на еуробанкноти и монети през 2002 г. (виж Графика 5). Пет години след това събитие, пропастта между двете серии постепенно се смалява, но все още не е елиминирана.

Графика 5

Реална и възприемана инфлация в Еурозоната

Източник: Еуростат

Словенският опит при смяната на валутата илюстрира още веднъж, че не е задължително възприемането, очакването и реалността по отношение на развитието на цените да се движат заедно. Промяна във валутата засяга скалата на ценностите на хората и задейства процес на постепенно умствено приспособяване, като всичко това играе роля в този процес. Възприемането на цените определено остава ключова загриженост при бъдещи смени на валутата.

6. РЕАКЦИЯТА НА ОБЩЕСТВОТО СПРЯМО СМЯНАТА НА ВАЛУТАТА КЪМ ЕУРО

Флаш Еуробарометърът 205 на Комисията, който бе проведен към края на януари 2007 г., потвърждава удовлетворението на огромното мнозинство (95 %) ¹² от словенските граждани относно плавността и ефикасността на смяната на валутата. Това представлява отличен резултат в сравнение с опита от първата вълна, тъй като много малко страни достигнаха нивото от 90 %, а средното беше близо до 80 %.

По отношение на смяната на валутата, 97 % не са изпитали никакви проблеми при обмена на толар в еуро или при тегленето в еуро през първата седмица на януари. Респондентите също така се изказаха положително относно полезността от двойното изписване на цените (84 %) и относно правилното им въвеждане (94 %).

¹² Процентните дялове в този раздел се основават на даването на специфичен отговор от страна на респондентите и не взимат под внимание тези без мнение по въпроса.

Картината е по-смекчена по отношение на преобразуването на цените, които като цяло се считат за справедливи от крехко мнозинство (56 %) от респондентите, като 44 % заемат обратното становище. Само малцинство от 38 % е готово да повярва в справедливостта на „закръгляването“ на цените по време на и след смяната на валутата, като 62 % вярват в обратното.

И накрая, 92 % от словенските граждани се чувстват добре осведомени за еурото (36 % дори се считат за много добре осведомени), а 91 % са или доста, или много удовлетворени от информацията, предоставена от националните власти. Тези много високи проценти на одобрение потвърждават високата степен на удовлетвореност от степента на информация (99, 2 %), измерена от подобно проучване на Еуробарометър през февруари 2006 г. сред словенски предприятия.

Състоянието на общественото мнение в Словения потвърждава още веднъж решаващата роля на информацията и комуникацията, за да се гарантира процес на успешна смяна на валутата.

Гражданите и предприятията, които са напълно осведомени за практическите последствия от еурото системно се чувстват по-уверени спрямо въвеждането на единната валута и, изглежда, имат минимални затруднения. Обратно, липсата на информация обикновено поражда опасения и недоразумения.